

Список використаних джерел

1. Балалаєва О. Ю. Аналіз сутності поняття «електронний навчальний словник» / О. Ю. Балалаєва // Проблеми сучасного підручника. – 2014. – Вип. 14. – С. 26–33.
2. Баранов А. Н. Введение в прикладную лингвистику / А.Н. Баранов. – М.: Эдиториал, 2001. – 360 с.
3. Кудашев И. С. Проектирование переводческих словарей специальной лексики / И.С. Кудашев. – Helsinki: HU Print, 2007. – 443 с.
4. Лінгвістично-інформаційні студії: Праці Українського мовно-інформаційного фонду НАН України : у 5 т. . Т. 3 : Тлумачна лексикографія. Кн. 1 / В. А. Широков та ін. – К.: Український мовно-інформаційний фонд, 2018. – 276 с.
5. Сивакова Н. А. Лексикографическое описание английских и русских фитонимов в электронном глоссарии : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.21 / Н.А. Сивакова. – Тюмень, 2004. – 25 с.
6. Balalaieva O. Structural and organizational procedural characteristics of electronic educational resources design / O. Balalaieva // Information Technologies and Learning Tools. – 2016. – Vol. 54, no 4. – P. 108-118.

References

1. Balalaieva, O. Yu., 2014. Analiz sutnosti poniattia «elektronnyi navchalnyi slovnyk» [Analysis of the essence of the concept "electronic learners dictionary"]. *Problemy suchasnoho pidruchnyka*. No 14, 26–33.
2. Baranov, A. N., 2001. Introduction to applied linguistics [Vvedenie v prikladnuyu lingvistiku]. M. : Editorial, 360 p.
3. Kudashev, I. S., 2007. Proektirovanie perevodcheskih slovarej specialnoj leksiki [Designing translation dictionaries for special vocabulary.]. Helsinki: HU Print, 443.
4. Linhvistychno-informatsiini studii [Linguistic and information studies]: Pratsi Ukrainskoho movno-informatsiinoho fondu NAN Ukrainy, 2018. Vol. 3: Tlumachna leksykohrafiia. Book 1 / V. A. Shyrovok (ed.). Kyiv: Ukrainskyi movno-informatsiinyi fond. 276 p.
5. Sivakova, N. A., 2004. Leksikograficheskoe opisanie anglijskih i russkih fitonimov v jelektronnom glossarii [Lexicographic description of English and Russian phytonyms in the electronic glossary], PhD thesis: 10.02.21. Tumen, 25.
6. Balalaieva, O. 2016. Structural and organizational procedural characteristics of electronic educational resources design. *Information Technologies and Learning Tools*, 54(4), 108-118.

УДК [378:37.011.3-057.875]:005.336.2(045)

**КЛЮЧОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Брижак Н. Ю., Мішкулинець О. О.

**KEY COMPETENCES AS A COMPONENT OF PROFESSIONAL TRAINING OF
HIGHER EDUCATION**

Bryzhak Nadiya, Mishkulynets Olena

Використовуючи метод теоретичного аналізу психолого-педагогічних та навчально-методичних джерел з проблеми дослідження, проаналізовано наукові підходи вчених щодо змісту понять «компетенція», «компетентність», «компетентнісний підхід», «ключові компетентності», «професійна підготовка». Визначено ключові компетентності, якими має володіти здобувач вищої освіти: соціальна, методична, особистісна та фахова компетентність.

Ключові слова: компетентність, компетенція, компетентнісний підхід, професійна підготовка, ключові компетентності.

In accordance with the updated State Standard of Primary Education, the need to implement the Concept of the "New Ukrainian School" the problem of raising the professional level of higher education students becomes especially relevant. The basis of the content of professional and pedagogical training of higher education students should be the professional standard of primary school teachers, which embodies a modern approach to defining the list and description of general and professional competencies of teachers. Therefore, the purpose of the article was chosen: to identify and characterize the key competencies that should be acquired by higher education students in the process of professional training.

In the context of studying the theoretical foundations of the problem, the essence of the concepts "competence", "competence", "competence approach", "key competencies", "training" was clarified. The article states that today the main task of higher education is to train competent primary school teachers, professionally prepared for future teaching, the success and effectiveness of which is possible only if future professionals have key (basic, basic) and subject competencies.

The concept of "key competencies" is formulated as the main personal qualities that a person needs to cope with current and future requirements in his daily private and professional life. Different approaches to the classification of key competencies emphasize the complexity and multifaceted nature of this phenomenon. Therefore, we have identified and characterized the key competencies that should be acquired by graduates in the process of professional training: social, health, civic, information and communication competence and purposeful self-development.

Key words: competence, competence, competence-based approach, professional training, core competence.

В умовах модернізації освіти, в процесі введення нових державних освітніх стандартів, оновлення змісту освіти, зміни потреб особистості, суспільства й держави в освіті формується соціальне замовлення системи педагогічної освіти, що виражається у вимогах до підготовки сучасного покоління вчителів, здатних до професійної діяльності в умовах інформатизації освіти. У відповідності до оновленого Державного стандарту початкової освіти, необхідності реалізації Концепції «Нова українська школа» особливої актуальності набуває проблема підвищення професійного рівня здобувачів вищої освіти.

Професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи в закладі вищої освіти має здійснюватися згідно із Законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», Державними та галузевими стандартами й іншими чинними нормативними документами. Проте, підґрунтям змісту професійно-педагогічної підготовки здобувачів вищої освіти повинен бути професійний стандарт вчителя початкових класів, який втілює сучасний підхід до визначення переліку та опису загальних і професійних компетентностей вчителя.

Різні аспекти компетентнісного підходу сформульовано в дослідженнях Б. Андрієвського, Н. Бібік, Т. Байбари, С. Гончаренко, І. Зимньої, Л. Карпової, В. Лозової, В. Луначека, Л. Мамчур, А. Маркової, О. Овчарук, О. Онопрієнко, О. Пометун, О. Савченко, А. Хуторського та багатьох інших науковців, якими диференційовано поняття «компетентність» та «компетенція», визначено базові і ключові компетентності, що сповна відображають різноманітні сфери буття людини, сприяють досягненню успіхів у житті, професійному становленню, підвищують ефективність функціонування суспільних інститутів тощо. Актуальні проблеми удосконалення, принципи, сучасні вимоги, тенденції, психолого-педагогічні аспекти формування змісту професійної підготовки фахівців різного профілю описано у працях таких вчених, як О. Андрусь, Т. Калужної, А. Молдован, Л. Романишиної та ін.

Мета статті – виокремити та охарактеризувати ключові компетентності, якими повинні оволодіти здобувачі вищої освіти у процесі фахової підготовки.

Розкриття сутності проблеми розпочнемо з аналізу основних понять – «компетенція» і «компетентність». Так, поняття «компетенція» розглядається як питання, в яких людина добре обізнана, володіє пізнанням та досвідом; коло повноважень посадової особи, а поняття «компетентність» визначається як поінформованість, обізнаність, авторитетність [2, с. 560].

У Новому тлумачному словнику української мови поняття «компетенція» трактується як «добра обізнаність із чим-небудь; коло повноважень якої-небудь організації, установи, особи», а поняття «компетентний» означено: 1) який має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий; який ґрунтується на знанні; кваліфікований; 2) який має певні повноваження; повноправний, повновладний [8, с. 874].

Особливої уваги слід надати визначенню компетентності, зазначеному в Проекті нового базового Закону України «Про освіту», статті 1, за яким «Компетентність – динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [242]. Аналогічне тлумачення наведено і в Концепції Нової української школи.

Влучним вважаємо трактування поняття «компетентність» В. Луначека, який визначає її як спроможність ефективно кваліфіковано провадити діяльність, виконувати завдання або роботу. Дослідник наголошує на тому, що формування компетентності здійснюється способом набуття у процесі навчання суми компетенцій, які є комбінацією характеристик і дозволяють забезпечити виконання професійних обов'язків на високому рівні [171].

Таким чином, компетенція – це очікувані й вимірювані досягнення, що підтверджують здатність здобувачів освіти виконувати певні дії самостійно, після засвоєння відповідної системи знань, а компетентність формується та розвивається в процесі певної (професійної або життєвої) діяльності.

На сьогоднішній день головним завданням закладу вищої освіти є підготовка компетентних учителів початкової школи, професійно готових до майбутньої педагогічної діяльності, успішність і ефективність якої можлива лише за умови наявності в майбутніх фахівців ключових (базових, основних) і предметних компетентностей.

Як зазначає Т. Рогова професійна підготовка майбутніх фахівців характеризується поліаспектністю і передбачає засвоєння фундаментальних знань, формування готовності до їх творчого практичного застосування, розвиток особистісних якостей, що в сукупності забезпечує готовність випускників ЗВО до успішного виконання професійних функцій [13].

Зважаючи на певну розбіжність поглядів щодо трактування понять «компетентність» і «компетенція», ми взяли до уваги Наказ Міністерства РЕТСГ України № 2736 від 23.12.2020 «Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», де зазначено перелік та опис загальних (громадянська, соціальна, культурна, лідерська та підприємницька) і професійних компетентностей, якими повинен володіти вчитель. До професійних компетентностей віднесено: мовно-комунікативну; предметно-методичну; інформаційно-цифрову; психологічну; емоційно-етичну; педагогічне партнерство; інклюзивну; проєктувальну; здоров'язбережувальну; прогностичну; організаційну; оцінювально-аналітичну; інноваційну; рефлексивну та здатність до навчання впродовж життя [5].

Сам термін «ключові компетентності» вказує на те, що вони є «ключем», підставою для інших, більш конкретних і предметно орієнтованих.

Провідна українська вчена О. Пометун висловлює думку, що ключові компетентності є інтегральними характеристиками якості підготовки суб'єктів навчання, пов'язаними з їх здатністю цільового осмисленого застосування комплексу знань, умінь, навичок, відносин щодо міждисциплінарного кола проблем [6, 232].

Отже, ключові компетентності – це ті головні особистісні якості, які потрібні людині, щоб упоратись із сучасними й майбутніми вимогами в її повсякденному приватному й

професійному житті.

Розглянемо різні підходи до класифікації ключових компетентностей вчителя. Так І. Родигіна виділяє такі групи компетентностей: соціальна, комунікативна, полікультурна, інформаційна, компетенція саморозвитку і самоосвіти та продуктивної творчої діяльності [3, с.36]. Проте Е. Кнауф серед ключових (базових) компетентностей виділяє чотири основні: соціальну (здатність уникати конфліктів); методичну (здатність розв'язувати проблеми й абстрактно мислити); особистісну (витримка і гнучкість) та фахову компетентність [9].

Проведений аналіз розуміння змісту та номенклатури ключових компетентностей різними науковцями дав змогу виокремити основні ключові компетентності здобувачів вищої освіти, зокрема вчителів початкової школи:

–соціальна компетентність – це здатність до співробітництва в групі та команді, мобільність, уміння адаптуватись і визначати особисті цілі та виконувати різні ролі й функції в колективі, планувати, розробляти й реалізовувати соціальні проекти індивідуальних і колективних дій; уміння визначати й реалізовувати мету комунікації в залежності від обставин; підтримувати взаємини; розв'язувати проблеми в різних життєвих ситуаціях.

–здоров'язберігаюча компетентність – це особистісні характеристики, спрямовані на збереження фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я (власного та оточуючих);

–громадянська компетентність – це здатність до громадянської самовідданості, громадянського обов'язку й відповідальності, відчуття єдності із своєю державою та суспільством, любов до Вітчизни, готовність долати життєві труднощі;

–інформаційно-комунікаційну компетентність – це здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, використовувати ІКТ технології відповідно до освітніх потреб і вимог сучасного високотехнологічного суспільства;

–цілеспрямованого саморозвитку – це інтегративна особистісна властивість, що забезпечується емоційно-ціннісним відношенням до саморозвитку й самоосвітньої діяльності, системою знань про планування й реалізацію самоосвітньої діяльності, про способи самовиховання; готовністю до безперервного саморозвитку, самовдосконалення, самоосвіти в області майбутньої професії.

Реалізація предметних компетенцій та формування ключових компетенцій здійснюється, перш за все, через інтерактивне навчання, організацію цілеспрямованої, активної, пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти під час проблемних лекцій, лекцій-діалог, семінару-дискусії, семінару-аналізу конфліктних ситуацій, семінару-практикуму, різноманітні форм тестування та контролю знань, з використанням ігрових методів.

Таким чином, ключові компетентності є основою професійної компетентності здобувачів вищої освіти, їх сформованість надає особистості можливість ефективно брати участь у різних сферах життя і сприяє покращенню якості життя та розвитку індивідуумів. Перспективами подальших розвідок у зазначеному напрямі є розкриття сутності інформаційної компетентності майбутніх учителів початкової школи.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел]. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.
2. Новий тлумачний словник української мови (у трьох томах) / уклад.: В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. – К.: Вид-во «АКОНІТ», 2006. – Т. 1. А – К. – 926 с.
3. Про освіту: Закон України від 05.09.2017, № 2145-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
4. Лунячек В. Е. Компетентнісний підхід як методологія професійної підготовки у вищій школі [Електронний ресурс] / В. Е. Лунячек // Публічне управління: теорія та практика. – 2013. – Вип. 1. – С. 155-162. – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2013-1/doc/4/01.pdf>.

5. Рогова Т. В. Професійна підготовка студентів у ВНЗ: її ознаки та якість / Т. В. Рогова // Педагогіка та психологія. – 2017. – № 56. – С. 294–301.
6. Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста): Наказ Міністерства РЕТСГ України №2736 від 23.12.2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua>.
7. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – 112 с.
8. Родигіна І. В. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання / І. В. Родигіна. – Х.: Вид. група «Основа», 2005. – 96 с. – (Б-ка журн. «Управління школою»).
9. Педагогічна майстерність: підручник / І. Я. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; за ред. І. А. Зязюна. – К.: Вища школа, 1997. – 349 с.

References

1. Busel, V. T. compiler and ed., 2009. *Velykyy tlumachnyy slovnyk suchasnoyi ukrayins'koyi movy [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]*. Kyiv; Irpin': VTF «Perun».
2. Yaremenko, V. V., Slipushko, O. M. compilers, 2006. *Novyy tlumachnyy slovnyk ukrayins'koyi movy (u tr'okh tomakh). T. 1. A – K. [New explanatory dictionary of the Ukrainian language (in three volumes) Vol. 1. A - K.]*. Kyiv: AKONIT.
3. Pro osvitu: Zakon Ukrayiny vid 05.09.2017, № 2145-VIII [On education: Law of Ukraine of 05.09.2017, № 2145-VIII]. [online] Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
4. Lunyachek, V. E., 2013. Kompetentnisnyy pidkhid yak metodolohiya profesiynoyi pidhotovky u vyshchiy shkoli [Competence approach as a methodology of professional training in higher education]. *Public administration: theory and practice*, [online] 1, pp. 155–162. Available at: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2013-1/doc/4/01.pdf>.
5. Rohova, T. V., 2017. Profesiyna pidhotovka studentiv u VNZ: yiyi oznaky ta yakist' [Vocational training of students in higher education: its features and quality]. *Pedagogy and psychology*, 56, pp. 294–301.
6. Pro zatverdzhennya profesiynoho standartu za profesiayamy «Vchytel' pochatkovykh klasiv zakladu zahal'noyi seredn'oyi osvity», «Vchytel' zakladu zahal'noyi seredn'oyi osvity», «Vchytel' z pochatkovoyi osvity (z dyplomom molodshoho spetsialista): Nakaz Ministerstva RETSH Ukrayiny №2736 vid 23.12.2020 [On approval of the professional standard for the professions "Primary school teacher of general secondary education", "Teacher of general secondary education", "Primary education teacher (with a diploma of junior specialist): Order of the Ministry of RETSG of Ukraine №2736 from 23.12.2020]. [online] Available at: <https://mon.gov.ua/ua>.
7. Ovcharuk, O. V. ed., 2004. *Kompetentnisnyy pidkhid u suchasniy osviti: svitovyy dosvid ta ukrayins'ki perspektyvy. Biblioteka z osvith'oyi polityky [Competence approach in modern education: world experience and Ukrainian perspectives. Library on educational policy]*. Kyiv: «К.І.С.».
8. Rodyhina, I. V. 2005. *Kompetentnisno oriyentovanyy pidkhid do navchannya [Competence-oriented approach to learning]*. Kharkiv: Osнова.
9. Zyazyun, I. Ya., Kramushchenko, L. V., Kryvonos, I. F. and others; Zyazyun, I. A. ed., 1997. *Pedahohichna maysternist' [Pedagogical skills]*. Kyiv: Vyshcha shkola.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>